

การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข่า อำเภอลำปาง
ปทุม จังหวัดมหาสารคาม

The Promotion of Planting *Thumbergia laurifolia* Lindl. for Conservation and Apply in
Ban Wangnua Community Nakha Sub-district Wapi Pathum District, Maha Sarakham
Province

วชิรญาณ นาคัยบุรณ์

นิสิตปริญญาตรี วท.บ (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

สมบัติ อัมระภา และ พรนิภา ตุมโฮม

อาจารย์ สาขาส่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านบ้านวังเหนือ ซึ่งได้จากการสมัครใจเข้าร่วมการส่งเสริมจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย คู่มือ แผ่นพับ แบบทดสอบวัดความรู้ และ แบบวัดทัศนคติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired- t – test

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนความรู้เฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับดี และหลังการส่งเสริมชาวบ้านมีความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก่อนการส่งเสริมชาวบ้าน มีคะแนนทัศนคติเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย และหลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนทัศนคติเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การส่งเสริม การปลูกรางจืด การอนุรักษ์ ความรู้ ทัศนคติ

Abstract

The purpose of this study was to study and compare knowledge and attitude before and after to promote the Planting *Thumbergia laurifolia* Lindl. for Conservation and Apply in Ban Wangnua Community Nakha Sub-district, Wapi Pathum District, Maha Sarakham Province. The sample were residents of Ban Wangnua 30 villagers, selected by the use of voluntary attended promoting courses. The instruments used to collected data included handbook instruction, brochures, the knowledge and attitude test.

Before promotion, villagers had knowledge score at good level and after promotion villagers had knowledge score at very good level. When compared mean score between before and after indicated that villagers had knowledge score after more than before significant at the .05. Before promotion, villagers had attitude score at agree level and after promotion had at agree level. When compared mean score between before and after indicated that villagers had attitude score after more than before the promotion significant at .05.

Key words: promotion, instruction planting, *Thumbergia laurifolia* Lindl., conservation, knowledge, attitude

บทนำ

ในปัจจุบันพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของประเทศไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากคนในท้องถิ่นมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ในครัวเรือนเพื่อการบริโภคและนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ตั้งแต่โบราณมาแล้ว แต่หลังจากที่มีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการสังเคราะห์และผลิตยาจากสารเคมีในรูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ง่ายสะดวกสบายในการใช้ ทำให้ความนิยมใช้ยาสมุนไพรลดลงเป็นอันมาก เป็นเหตุให้ความรู้ด้านสมุนไพรขาดการพัฒนา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ในปัจจุบันทั่วโลกได้ยอมรับแล้วว่าผลที่ได้จากการสกัดสมุนไพรให้คุณประโยชน์ดีกว่ายาที่ได้จากการสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ กระบอบกบในในประเทศไทยเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ มีพืชต่างๆ ที่ใช้เป็นสมุนไพรได้อย่างมากมายหลายชนิด แต่ยังคงขาดการตื่นตัวที่จะพัฒนาความรู้ด้านพืชสมุนไพร กระทั่งในปี พ.ศ. 2522 มีการเริ่มต้นนโยบายสาธารณสุขสุขขั้นมูลฐานอย่างเป็นทางการของประเทศไทย โดยมีนโยบายที่ระบุว่าควรมีการสนับสนุนส่งเสริมการดูแลสุขภาพของตนเองโดยใช้สมุนไพร การแพทย์พื้นบ้าน การนวดแผนไทยในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้เป็นไปอย่างถูกต้องเป็นระบบ สามารถปรับปรุงประสานการดูแลสุขภาพแผนปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ต่อเนื่องจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จึงทำให้เกิดการตื่นตัวที่จะพัฒนาความรู้

ด้านพืชสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น (รังสรรค์ ชุณหวรกรณ, 2543 : 12-14)

พืชสมุนไพรมีประโยชน์มากมายหลายอย่าง ได้แก่ แก้อาการอาหารไม่ย่อย ขับลม แก้ไข้โรคระงับอาการเกร็งของกระเพาะอาหารและลำไส้ แก้หวัด ขับเหงื่อลดความร้อนในร่างกาย อาการปวดศีรษะ ซึ่งสามารถรักษาอาการเจ็บป่วยในเบื้องต้นได้ โดยไม่ต้องใช้ยาแผนปัจจุบันที่บางชนิดอาจมีราคาแพงและต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ในขณะที่พืชสมุนไพรหลาย ๆ ชนิดให้ผลการรักษาได้ดีใกล้เคียงกับยาแผนปัจจุบันและมีความปลอดภัยจากสารเคมีมากกว่า อีกทั้งยังเป็นพืชที่มีอยู่ทั่วไป ทั้งในเมืองและชนบทจึงหาได้ง่าย เช่น กะเพรา โหระพา ขิง ข่า สะระแหน่ ตำลึง เป็นต้น โดยสามารถนำไปเป็นยาสมุนไพรและนำไปใช้เพื่อปรุงแต่ง กลิ่น สี รส ของอาหารได้อีกด้วย ดังนั้นจึงทำให้คนเห็นคุณค่าและกลับมาดำเนินชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติยิ่งขึ้น (รังสรรค์ ชุณหวรกรณ, 2543 : 16-19)

สมุนไพรรางจืด (*Thumbergia laurifolia* Lindl.) เป็นไม้เลื้อย/ไม้เถา เนื้อแข็ง ใบเดี่ยว ออกตรงข้าม รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมนเว้า มีเส้น 3 เส้นออกจากโคนใบ ดอก มีสีม่วงอมฟ้า ออกเป็นช่อห้อยลงตามซอกใบ ใบประดับสีเขียวประแดง กลีบเลี้ยงรูปจาน ดอก รูปแตรสั้น โคนกลีบดอกสีเหลืองอ่อน เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 4 อัน ผลเป็นฝักรูปกลม ปลายเป็นจะงอย เมื่อแก่แตกเป็น 2 ซีก (รางจืด, 2558 : เว็บไซต์)

รางจืดเป็นพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณในการลดสารพิษจากยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ถอนพิษเมา

ค้ำ แก้วพิษใช้หรือแก้วร้อนในกระหายน้ำ โดยทั่วไปใช้ใบตากแห้งต้มดื่มชงเป็นชา และยังช่วยลดน้ำตาลในเลือด ควบคุมเบาหวานและความดัน สารสกัดจากใบรางจืดยังมีฤทธิ์ในการต้านอนุมูลอิสระสูงมาก ช่วยต่อต้านและแก้อาการตับอักเสบต่าง ๆ ได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีการจัดการส่งเสริมการปลูกรางจืดให้กับชาวบ้านบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม และจัดฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรรางจืดเพิ่มขึ้นและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน ของชาวบ้าน วังเหนือ ต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชสมุนไพรรางจืดในชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการส่งเสริม

2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อการปลูกพืชสมุนไพรรางจืดในชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการส่งเสริม

สมมติฐานการวิจัย

1. ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริมมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์ หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม

2. ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริมมีทัศนคติต่อการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์ หลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม

วิธีการวิจัย

พื้นที่ทำการวิจัย คือ ชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม ระยะเวลาในการวิจัย

ระยะที่ 1 สำรวจ และศึกษาข้อมูลเบื้องต้น อยู่ในช่วงวันที่ 31 มีนาคม - 10 เมษายน 2558

ระยะที่ 2.สร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา อยู่ในช่วงวันที่ 28 กันยายน -10 ธันวาคม 2558

ระยะที่ 3.การถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษา และการวัดประเมินผลอยู่ในช่วงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ -15 เมษายน 2559

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวบ้านบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 379 คน เป็นชาย 178 คน และเป็นหญิง 201 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ชาวบ้านวังเหนือ ตำบลนาข้า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มเจาะเข้าร่วมกิจกรรม

รูปแบบการวิจัย

การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยผู้วิจัยใช้แผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการอบรม (One Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งเปรียบเทียบคะแนน ความรู้ และทัศนคติ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 109)

ตารางที่ 1 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	ทดสอบก่อน ส่งเสริม	ทดลอง	ทดสอบหลัง ส่งเสริม
E	T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้

E คือ กลุ่มตัวอย่าง (Experimental group)

T₁ คือ การทดสอบก่อนการส่งเสริม (Pretest)

X คือ การส่งเสริม

T₂ คือ การทดสอบหลังการส่งเสริม (Posttest)

T₁ และ T₂ คือ เป็นการวัดด้วยเครื่องมือชนิดเดียวกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอด

1) คู่มือการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

2) แผ่นพับ เรื่อง การปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

เครื่องมือวัดประเมินผล

1) แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ในชุมชน

2) แบบวัดทัศนคติต่อการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจ และศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

ระยะที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 3 การส่งเสริมและการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติดังนี้

1) สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติทดสอบสมมติฐานก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ได้แก่ Paired t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ.05

สรุปผลการวิจัย

การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข่า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริม เป็นเพศชาย จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 เพศหญิงจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 20-40 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.66 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ

26.66 อาชีพส่วนใหญ่คืออาชีพเกษตรกร จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 และอาชีพค้าขาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

2. ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนของชาวบ้านก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริม ก่อนการส่งเสริม มีคะแนนความรู้ในระดับดี หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนความรู้ในระดับดีมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้สูงกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

การเปรียบเทียบทัศนคติต่อการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนของชาวบ้านก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริม ก่อนการส่งเสริม มีคะแนนทัศนคติ อยู่ในระดับเห็นด้วย และหลังการส่งเสริมชาวบ้าน มีคะแนนทัศนคติอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีคะแนนทัศนคติสูงกว่าก่อนการส่งเสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการศึกษา

การส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนบ้านวังเหนือ ตำบลนาข่า

อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้อภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

จากการศึกษาการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน ก่อนและหลังการส่งเสริมพบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนมากกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมมีผลทำให้ความรู้ของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมโดยการฝึกอบรมและมีกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา มีกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ โดยใช้เทคนิคการบรรยาย กิจกรรมทดสอบความเข้าใจ โดยใช้เทคนิคการถามตอบระหว่างการส่งเสริม มีเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ คือ คู่มือการส่งเสริม และแผ่นพับ ในการส่งเสริมเพื่อให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริมเกิดความเข้าใจ ชาวบ้านเกิดความสนใจและสามารถพัฒนาความรู้ของตนเองได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของอดิศักดิ์ สิงห์สีโว (2554: 44) ได้กล่าวว่า การนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาไปถ่ายทอดให้กับผู้คน จะต้องมีการหรือระเบียบปฏิบัติที่เหมาะสมจึงจะทำให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และระเบียบวิธีที่จะนำมาใช้นี้ล้วนมีอยู่แล้วในศาสตร์ทางการศึกษาขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกสรรส่วนใดของศาสตร์ทางการศึกษามาร่วมใช้เท่านั้น เช่น หลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาจะมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (มิใช่วิทยาการเชิงเดี่ยว) เป็นการพัฒนาความคิดที่เป็นระบบ คือ มองทุกสิ่งทุกอย่าง

แบบองค์รวม และการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำหรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แนวปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นการคัดสรรมาจากศาสตร์ทางการศึกษาและไพศาล หวังพานิช (2526: 96) กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ

จากการเรียนรู้ การฝึกฝน การฝึกอบรม และที่เคยพบเห็นมาผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริง หรือรายละเอียดของเรื่องราวอันจะเป็นประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะสะสมและถ่ายทอดสืบทอดกันไปจนกลายเป็นความรู้ จากการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน โดยใช้กระบวนการ สิ่งแวดล้อมศึกษา ด้วยวิธีการบรรยายให้ความรู้และกิจกรรมถามตอบเป็นรูปแบบที่จะทำให้ผู้เข้ารับการส่งเสริมสนใจในการส่งเสริมเป็นพิเศษ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้คะแนนเฉลี่ยออกมาในทางที่ดีหรือเพิ่มขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของรินทราย โรจนอิวัฒน์ (2556: 57-58) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการอนุรักษ์ผักแม่ในชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขนอย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศิริพร วงศ์พงศกร (2557: 53-54) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพจากเศษผักผลไม้และเศษอาหารในครัวเรือนบ้านดอนบม ตำบล แวงนาง อำเภอมือเมือง จังหวัดมหาสารคาม พิชิตา สีดาชมพู (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกต้นลิลาวดีเพื่อการอนุรักษ์และไม้ประดับ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ดลญา สุธาบุญ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การรณรงค์เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองปลิง ตำบลหนองปลิง อำเภอมือเมือง

จังหวัดมหาสารคาม ประภาภรณ์ บุญบำรุง (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกข้าวเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์สำหรับนิสิตปริญญาตรี ปรางทิพย์ สัจจามันท์ (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการใช้ไส้เดือนดินในการกำจัดขยะอินทรีย์ในครัวเรือนบ้านศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สุมาลี ชาหยอง (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง ส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกมะกรูดเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งพบว่าหลังการส่งเสริมผู้เข้าร่วมการส่งเสริม มีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริม และจากการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน มีผลทำให้ความรู้หลังเพิ่มขึ้นก่อนการส่งเสริม เนื่องจากมีการใช้เทคนิคการส่งเสริมที่หลากหลาย มีการบรรยายให้ความรู้และกิจกรรมถามตอบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมสนใจจึงส่งผลให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้ ที่ได้ไปใช้ในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรไว้ในชุมชนต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนคติก่อนและหลังการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน

จากการศึกษาการเปรียบเทียบทัศนคติต่อการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน ก่อนและหลังการส่งเสริม พบว่า หลังการส่งเสริมชาวบ้านมีทัศนคติต่อการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนมากกว่าก่อนการส่งเสริม แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมมีผลทำให้ทัศนคติของชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็น

กระบวนการที่เน้นที่ตัวชาวบ้านเป็นหลัก เพื่อให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมการส่งเสริมมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน เกิดการเรียนรู้และมีแนวคิดที่แปลกใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประยูร วงศ์จันทร์ (2553: 14) ได้กล่าวว่า หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา คือ สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาให้คนเกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทัศนคติ เจตคติและค่านิยมที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการประเมินผลการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตโดยมีหลักการที่เหมือนกันอยู่อย่างหนึ่งเป็นสหวิทยาการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมศึกษามีคุณลักษณะคือเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต เป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ เป็นการเรียนรู้สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต เป็นการสร้างจริยธรรมสิ่งแวดล้อม เป็นการเรียนรู้เชิงระบบ เป็นบูรณาการเนื้อหาการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนที่มุ่งสร้างความตระหนัก ทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบแก้ไขปัญหา และประภา เพ็ญ สุวรรณ (2520: 64–65) พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติประกอบด้วยการเรียนรู้ โดยอาจมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น จนทำให้เกิดความประทับใจทางบวก คือ ความรู้สึกชอบ และความประทับใจไปในทางลบ คือ ความรู้สึกไม่ชอบ อาจเกิดการยอมรับทัศนคติจากผู้คนและมีสื่อต่างๆ เป็นสิ่งชักจูงให้ปฏิบัติ โดยแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรม ที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยพฤติกรรม

อย่างเดียวกันตลอดซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชยยุทธ์ โพธิ์สาราช (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการใช้ถังดักไขมันเพื่อลดของเสียสู่แหล่งน้ำชุมชนบ้านกุดเป่ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อรุณา อินผิ่ว (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การฝึกอบรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยถังหมักแก๊สชีวภาพ บ้านดอนเวียงจันทร์ ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ศตวรรษ วรรณปะโพธิ์ (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการปลูกกล้วยหอมพื้นบ้านและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา ทัพวรรณ นนยะโส (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกมะขามป้อมในท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นยาสมุนไพรและการอนุรักษ์ พิชญ์ นันตะสุข (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการทำน้ำสกัดชีวภาพจากสะเดาเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชในแปลงเกษตร โรงเรียนบ้านสาวิทยาสรรพ์ ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า หลังการส่งเสริมผู้เข้าร่วมการส่งเสริม มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติหลังการส่งเสริมสูงกว่าก่อนการส่งเสริม จากการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน มีผลทำให้ทัศนคติหลังเพิ่มขึ้นก่อนการส่งเสริม การใช้กระบวนการถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยการบรรยายประกอบกับคู่มือและแผ่นพับในการส่งเสริมสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมเกิดความสนใจต่อสิ่งที่ตนกำลังได้รับจากการส่งเสริมเป็นรูปแบบที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมการส่งเสริมสนใจ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ประชาชนหรือบุคคลที่สนใจสามารถนำคู่มือการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชนไปปรับใช้ในครัวเรือนได้

2) สามารถนำผลการศึกษาไปเผยแพร่ให้กับเยาวชนในชุมชน หรือนักเรียนในโรงเรียนเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงาน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญของการนำสมุนไพรรางจืดมาใช้ประโยชน์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสื่อต่าง ๆ และความเหมาะสมของสื่อที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการปลูกรางจืดเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ในชุมชน เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรรางจืดของผู้เข้าฝึกอบรมทั้งก่อนและหลังการส่งเสริม

เอกสารอ้างอิง

- ไชยยุทธ โพธิ์สาราช. (2556). การส่งเสริมการใช้ถัสดักไขมันเพื่อดักของเสียสู่แหล่งน้ำชุมชนบ้านกุดเป่ง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิพวรรณ นนยะโส. (2557). การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกมะขามป้อมในท้องถิ่นเพื่อใช้เป็น ยาสมุนไพร และการอนุรักษ์. สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดลดา สุธาบุญ. (2556). การรณรงค์เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองปลิงตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). เกณฑ์การให้คะแนน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2520). ทศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: พีระพัฒนา.
- ประภาภรณ์ บุญบำรุง. (2557). การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกข้าวเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา : หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประยูร วงศ์จันทร์. (2553). วิทยาการสิ่งแวดล้อม. มหาสารคาม, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรางทิพย์ สัจจามันท์. (2556). การส่งเสริมการใช้ไส้เดือนดินในการกำจัดขยะอินทรีย์ในครัวเรือน

บ้านศรีวิสัย ตำบลหนองปลิง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัย สิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิชญ์ นันตะสุข. (2557). การทำน้ำสกัดชีวภาพจากสะเดาเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืชในแปลงเกษตรโรงเรียนบ้านสาวีทยาสรรพ์ ตำบลคลองขาม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.

สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา : หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พัชชิตา สีดาขมพู. (2557). การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกต้นสัลาวดีเพื่อการอนุรักษ์และไม้ประดับ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา : หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพศาล หวังพานิช. (2526). การวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยพัฒนาพานิช.

รางจิต. (2558). [ออนไลน์]. ได้จาก : www.taosolo.blogspot.com/2012/07/blog-post.html. [สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558]

รินทราย โรจนธวัฒน์. (2556). การส่งเสริมการอนุรักษ์ผักเฝือกในชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา : หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รังสรรค์ ชุมหรรณกรณ. (2543). พืชสมุนไพร. กรุงเทพฯ, แสงแดด.

ศตวรรษ วรรณปะโพธิ์. (2557). การส่งเสริมการปลูกกล้วยหอมพื้นบ้านและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. โครงการวิจัย สิ่งแวดล้อมศึกษา : หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริพร วงศ์พงศกร. (2557). การส่งเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพจากเศษผักผลไม้และเศษอาหาร ในครัวเรือน บ้านดอนบม ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา ; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุมาลี ขาหยอง. (2557). การส่งเสริมการใช้คู่มือการปลูกมะกรูดเพื่อใช้ในครัวเรือนและการอนุรักษ์ สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา: หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา; มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อดิศักดิ์ สิงห์สีโว. (2554). พื้นฐานสิ่งแวดล้อมศึกษา.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อรอุมา อินผิว. (2556). การฝึกอบรมการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยใช้ถังหมักแก๊สชีวภาพ

บ้านดอนเวียงจันทร์ ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.